

HỆ THỐNG CHÍNH TRỊ VÀ VAI TRÒ CỦA CHÍNH PHỦ TRONG ĐIỀU CHỈNH CHÍNH SÁCH KINH TẾ - XÃ HỘI CỦA CHLB ĐỨC SAU KHỦNG HOẢNG KINH TẾ TOÀN CẦU

Ths. Trịnh Thị Hiền

Viện Nghiên cứu Châu Âu

1. Thực trạng hệ thống chính trị và vai trò của chính phủ CHLB Đức trong việc xây dựng chính sách kinh tế - xã hội sau khủng hoảng

Khủng hoảng tài chính châu Âu là một hình thái có ba mặt: khủng hoảng của đồng EUR, khủng hoảng trái phiếu chính phủ - gánh nợ của quốc gia (nợ công) và khủng hoảng của ngân hàng. Tuy nhiên, thực chất cái lõi bên trong và căn bản nhất chính là khủng hoảng của chủ nghĩa tư bản về thể chế và mô hình phát triển.

Khuynh hướng hiện nay ở nhiều nước trong khu vực là các đảng trung hữu đang tiếp quản chính sách của các đảng xã hội dân chủ, các đảng này đang chiếm ưu thế ở nhiều nước Châu Âu trước đây vốn do các đảng xã hội dân chủ chi phối. Nguyên nhân sâu xa của sự thay thế này từ những khó khăn kinh tế và xã hội nảy sinh, nhất là tác động của cuộc khủng hoảng kinh tế toàn cầu hiện nay; chủ nghĩa thị trường tự do mới lâm vào khủng hoảng đòi hỏi phải có sự can thiệp điều tiết của nhà nước, trong khi hệ tư tưởng thay thế chưa phù hợp.

Điều này thể hiện rõ qua kết quả bầu cử Nghị viện Châu Âu nhiệm kỳ 2009-2014.

Cuộc bầu cử Nghị viện Châu Âu lần này được đánh giá là quy mô nhất từ trước tới nay của EU. Tuy nhiên, các cuộc thăm dò dư luận gần đây cho thấy đa số cử tri Châu Âu tỏ ra thờ ơ, tẩy chay và thiếu hiểu biết về cuộc bầu cử này. Tỷ lệ người đi bỏ phiếu thấp kỷ lục.

Bên cạnh đó, người dân các nước châu Âu cho rằng Nghị viện Châu Âu không có thẩm quyền trực tiếp để giải quyết các tác động của cuộc khủng hoảng kinh tế mà quan trọng phải là Quốc hội của từng quốc gia. Các nước EU vẫn áp dụng luật riêng do Quốc hội trong nước soạn thảo và thông qua, luật chung của Khối chỉ có tính chung chung...

Ngoài ra, người dân các nước EU cũng bất mãn với các chính sách của các chính phủ đang điều hành đất nước. Thất nghiệp tăng, giá cả leo thang, phúc lợi xã hội bị cắt giảm, tăng trưởng kinh tế sụt giảm, đời sống nhân dân hầu hết các nước gặp khó khăn¹.

Trước tình hình đó, để tạo ra một châu Âu trong sáng, minh bạch, dân chủ và có năng lực hơn, đảm bảo những giá trị dân chủ

¹ Trần Nguyễn Tuyên. *Liên minh Châu Âu trong bối cảnh khủng hoảng kinh tế*. Nghiên cứu Châu Âu, số 5(116) 2010, tr.25- 26.

của người dân châu Âu, đồng thời cải thiện vị thế của EU trên trường quốc tế, Hiệp ước Lisbon đã chính thức có hiệu lực kể từ ngày 1 tháng 12 năm 2009. Hiệp ước Lisbon đã đưa ra những cải cách về thể chế chính trị:

- * Chủ tịch Hội đồng Liên minh Châu Âu được bầu với nhiệm kỳ 2,5 năm thay cho 6 tháng 1 lần. Chủ tịch Hội đồng EU sẽ điều hành các cuộc họp thượng đỉnh và thay mặt EU trên trường quốc tế.

- * Hiệp ước cũng bầu ra một vị Chủ tịch Châu Âu thường trực đồng thời là Bộ trưởng Ngoại giao Châu Âu, với sự tham gia phê chuẩn của Quốc hội Châu Âu.

- * Đặc biệt, Nghị viện EU (EP) được tăng cường vai trò lãnh đạo, được giao những quyền lực mới quan trọng đối với Hiến pháp EU, ngân sách EU và những thỏa thuận quốc tế. Quốc hội các nước thành viên cũng có những cơ hội lớn hơn để tham gia vào công việc của EU, có điều kiện để nâng cao tính dân chủ và tăng cường các hoạt động lập pháp trong EU.

- * Hiệp ước Lisbon cũng có những quy định về quyền rút khỏi các nước thành viên, tạo điều kiện phát triển một EU năng động và không cứng nhắc.

- * Hiệp ước Lisbon cũng góp phần cải thiện đời sống của người dân châu Âu khi luôn hướng tới và đảm bảo những giá trị dân chủ của người dân châu Âu.

Hệ thống chính trị của Đức được chia ra làm hai cấp: Cấp Liên bang, đại diện cho quốc gia về mặt đối ngoại và cấp tiểu bang của từng bang một. Mỗi cấp đều có cơ quan

nhà nước riêng về hành pháp, lập pháp và tư pháp.

Trong hơn 50 năm qua, ở Cộng hòa Liên bang Đức chỉ có 2 đảng chủ yếu là Đảng Liên minh Dân chủ Thiên Chúa giáo (CDU) và Đảng Dân chủ Xã hội (SPD) thay nhau lên cầm quyền. Có thể nói đây là hai đảng lớn nhất ở Đức, giữ vị thế và vai trò quan trọng trong đời sống và chính trị của đất nước. Chính phủ hiện nay là chính phủ liên minh giữa Đảng Liên minh Dân chủ Thiên Chúa giáo (CDU) và Đảng Dân chủ Tự do (FDP) dưới sự lãnh đạo của bà Angela Merkel, người phụ nữ đầu tiên trong lịch sử Đức trở thành Thủ tướng.

Hệ thống bầu cử hiện hành của Cộng hòa Liên bang Đức là sự kết hợp giữa chế độ bầu cử theo đại diện tỷ lệ với các yếu tố của hệ thống bầu cử theo đa số trong việc phân chia ghế ở Quốc hội. Hệ thống hỗn hợp này nhằm dung hòa và phát huy ưu điểm của các phương pháp bầu cử.

Quốc hội Đức hiện nay gồm 622 nghị sĩ, được bầu từ năm 2009 với 44.005.577 cử tri tham gia trên tổng số 62.168.489 cử tri. Quốc hội Đức năm 2010 đã tổ chức tổng cộng 69 phiên họp toàn thể, thông qua được 101 văn bản luật. chỉ 70% người dân Đức quan tâm đến bầu cử, nhưng quan tâm đến công việc của Quốc hội thì đứng hàng đầu thế giới.

Ở Đức, vai trò của chính phủ rất được coi trọng do sự phát triển của nước Đức dựa trên ba trụ cột: kinh tế thị trường, nhà nước pháp quyền, xã hội dân sự. Cả ba trụ cột này

đều có ý nghĩa quan trọng, góp phần vào hình thành mô hình phát triển xã hội của Đức. Bên cạnh đó, Đức là quốc gia với nền kinh tế thị trường nhưng không hoàn toàn tự do mà có sự can thiệp tương đối của nhà nước.

Cuộc khủng hoảng kinh tế toàn cầu đã ảnh hưởng sâu rộng đến tất cả quốc gia trên thế giới, CHLB Đức cũng không nằm ngoài sự tác động đó. Từ khi diễn ra cuộc khủng hoảng đến tháng 7/2009, chính phủ Đức đã đưa ra hai gói kích cầu trị giá tương đối lớn so với các nước khác trong khu vực. Tháng 11/2008, chính phủ tuyên bố gói kích cầu thứ nhất có trị giá 32 tỷ EUR. Để tiếp tục giải cứu nền kinh tế đang suy thoái trầm trọng, tháng 1/2009, chính phủ Đức đã nhất trí với gói kích cầu thứ hai trị giá 50 tỷ EUR (67 tỷ USD). Ngày 13/2/2009, Hạ viện Đức đã thông qua kế hoạch kích thích kinh tế này nhằm vực dậy nền kinh tế lớn nhất EU.

Tuy nhiên, theo Cục Thống kê, mức nợ của Đức năm 2009 chiếm tới 70,3% GDP, nhưng vẫn thấp hơn so với 73% dự kiến của Bộ Tài chính. Chính phủ Đức ước tính trong thời gian tới số nợ sẽ còn tăng 85 tỷ EUR, do những kế hoạch chi tiêu phúc lợi xã hội và thúc đẩy phát triển kinh tế.

Tình trạng nợ nần đang gây thêm khó khăn cho sự phục hồi tăng trưởng của kinh tế Đức vốn đã tăng trưởng âm trong năm 2009, khi hai yếu tố vô cùng quan trọng đối với nền kinh tế là sức tiêu dùng trong nước và đầu tư từ các doanh nghiệp hiện tại đều giảm mạnh. Trong khi đó, tỷ lệ thất nghiệp lại tăng

cao. Số liệu của Cục Lao động Liên bang Đức (BA) cho biết, số người thất nghiệp ở Đức trong tháng 1/2010 tiếp tục tăng, với 3,617 triệu người thất nghiệp, tăng 342.000 người so với tháng 12/2009. Tỷ lệ thất nghiệp ở Đức hiện nay là 8,6% tổng số người ở độ tuổi lao động. Tỷ lệ thất nghiệp gia tăng đã đẩy số người nhận tiền trợ cấp thất nghiệp loại hai tại Đức lên 6,5 triệu người trong cả nước, tăng 2,4% so với cùng kỳ năm ngoái. Đây là lần đầu tiên số người nhận trợ cấp thất nghiệp loại hai tăng cao so với một năm trước và là điều rất đáng lo ngại đối với ban lãnh đạo Đức.

Tình hình kinh tế - xã hội nêu trên đã khiến uy tín của chính phủ Đức và đảng Dân chủ Tự do (FDP) - đảng lớn trong liên minh lãnh đạo Chính phủ, bị giảm mạnh. Theo kết quả cuộc thăm dò của hãng truyền hình ARD, số người ủng hộ đảng FDP chỉ còn 8,0% so với 14,6% tại kỳ bầu cử hồi tháng 9/2009, một tỷ lệ thấp chưa từng có đối với đảng này, liên minh cầm quyền CDU/CSU và FDP chỉ còn nhận được 44% số cử tri ủng hộ, trong khi số người ủng hộ phe đối lập gồm ba đảng SPD, đảng Xanh và Die Linke tăng lên 52%. Người Đức cho Chính phủ liên minh Đen - Vàng của Thủ tướng Angela Merkel điểm 3,9 (tính theo thang điểm từ 1 đến 6). Kết quả thăm dò của Viện Emmid cũng cho thấy 65% số người được hỏi không hài lòng với sự lãnh đạo của Chính phủ mới, trong khi chỉ có 27% bày tỏ hài lòng².

²

<http://vneconomy.vn/20100323093028700p0c99/nuoc-duc-dang-ngap-trong-no-nan.htm>

Bên cạnh đó, việc Tổng thống Horst Koehler, người Đảng CDU bất ngờ từ chức ngày 31/5/2010 và ứng cử viên Christian Wolff do liên minh cầm quyền giới thiệu phải mất ba vòng bỏ phiếu trong Hội đồng Liên bang mới trúng cử (ngày 30/6) cho thấy những bất đồng tồn tại trong liên minh này và tình hình chính trường Đức còn nhiều phức tạp và chưa ổn định.

2. Điều chỉnh chính sách của chính phủ Đức sau khủng hoảng

Mặc dù Đức được đánh giá là quốc gia vượt qua khủng hoảng khá tốt, nhưng vẫn đang còn bị ảnh hưởng nặng nề của cuộc khủng hoảng kinh tế toàn cầu. Với mong muốn sẽ giúp người dân thực sự thoát khỏi khủng hoảng, chính phủ Đức đã đưa ra một số điều chỉnh về chính sách:

+ *Dần dần chấm dứt các chương trình kích thích kinh tế khắc phục khủng hoảng được ban hành từ 2008;*

+ *Hạn chế chi tiêu chính phủ, giảm trợ cấp, khuyến khích và ưu tiên chi tiêu cho giáo dục và nghiên cứu;*

Thủ tướng Đức Angela Merkel mới đây đã công bố kế hoạch cắt giảm ngân sách 80 tỷ EUR, tương đương khoảng 107 tỷ USD trong 4 năm. Bà hy vọng kế hoạch này sẽ đưa thâm hụt ngân sách của Đức đến năm 2013 xuống dưới mức quy định của châu Âu.

Đức đã và đang thi hành chính sách "công việc ngắn hạn" (short work) để làm giảm một cách hiệu quả tỷ lệ thất nghiệp mà chính phủ chỉ cần rút ngân sách cho việc này ở mức rất thấp. Mặc dù kinh tế Đức hiện

phát triển không mạnh nhưng tỷ lệ thất nghiệp của Đức chỉ là 0,5%, thậm chí còn thấp hơn cả trước khủng hoảng kinh tế. Đức đưa ra các "gói" công việc khác nhau phù hợp với chính sách "công việc ngắn hạn", sao cho thay vì phải sa thải 20% số lượng người lao động, chính phủ khuyến khích các công ty, xí nghiệp, tập đoàn (gọi chung là chủ sử dụng lao động) cắt giảm 20% thời gian làm việc của họ. Chính phủ sẽ hỗ trợ 60% phần lương đã bị cắt giảm (tương đương với 12% tổng lương ban đầu) của người lao động, chủ sử dụng lao động bù 20% (4%), còn về phía người lao động sẽ bị mất chừng 4% lương so với trước kia nhưng thời gian làm việc lại được giảm 20%.

Bên cạnh đó, chính phủ Đức cũng đưa ra một số thay đổi trong các chính sách về bảo hiểm y tế, chính sách xã hội, các dịch vụ xã hội, quyền và trách nhiệm của phụ nữ mang thai... được thực hiện từ năm 2010.

+ *Giảm thuế doanh nghiệp nhằm kích thích sự năng động kinh tế trong nước; đơn giản hoá hệ thống thuế; giảm thuế cho những người có thu nhập thấp và trung bình;*

Sau khủng hoảng, các nước áp dụng rất nhiều biện pháp để khắc phục khó khăn, khôi phục kinh tế trở lại hoạt động bình thường và phát triển, trong đó chính sách thuế đóng vai trò quan trọng. Đây là một gói giải pháp quan trọng mà các nước đã áp dụng nhằm hỗ trợ doanh nghiệp vượt qua khó khăn sau khủng hoảng tài chính tiền tệ và nhanh chóng hồi phục. Cụ thể chính phủ Đức: Giảm thuế suất; Giảm thuế doanh thu từ 25% xuống còn 15%; Tăng thuế tiêu dùng đối với

các mặt không được khuyến khích hoặc phải tiết kiệm tiêu dùng như thuốc lá, rượu, nhiên liệu; Ban hành “Luật tái cơ cấu Ngân hàng” trong đó tiến hành thu thuế ngân hàng.

+ *Củng cố hệ thống liên kết kinh tế trong EU;*

Với vai trò là đầu tàu của EU, Đức đang đứng trước quyết định sửa đổi Hiến pháp của mình để chia sẻ quyền lực và cứu nguy cho châu Âu trước cuộc khủng hoảng nợ.

Hiến pháp nước Đức luôn được tôn trọng tuyệt đối, nhưng điều này cũng cản trở khả năng giải cứu đồng tiền chung châu Âu bởi Berlin sẽ không được phép chuyển giao một số quyền lực cho EU. Do đó:

Bước đầu tiên, Đức muốn sửa đổi, bổ sung hiệp ước của EU buộc những nước có nợ công lớn của Eurozone phải chịu sự giám sát bắt buộc bởi Brussels. Điều đó có nghĩa Tòa án Tư pháp Châu Âu có thể hành động chống lại những nước lạm dụng ngân sách. Theo kế hoạch, một công tố viên sẽ có trách nhiệm xây dựng lộ trình ngân sách cho một quốc gia vay nợ mà không gây ảnh hưởng đến luật thuế và chính sách xã hội của quốc gia đó.

Bước thứ hai, Đức muốn EU đi theo hướng trở thành một liên minh chính trị. Điều này đòi hỏi phải chuyển giao nhiều quyền lực hơn cho EU - và có nghĩa là cần sửa đổi Hiến pháp Đức. Theo quy định tại Điều 23, sửa đổi Hiến pháp đòi hỏi sự nhất trí của ít nhất hai phần ba của Quốc hội Liên

bang Đức, cũng như ở Thượng viện - cơ quan lập pháp cao hơn đại diện cho nhà nước Đức và theo Điều 146 của Hiến pháp, thông qua trưng cầu dân ý. Điều này cũng đang gây chia rẽ trong nội bộ của chính phủ Đức.

Liên minh Xã hội Thiên Chúa giáo (CSU), hiện đang chia sẻ quyền lực trong liên minh Chính phủ Liên bang với CDU, cho rằng việc biến EU thành một liên minh chính trị và tăng cường quyền lực cho Brussels sẽ làm phung phí tới các nền dân chủ tại châu Âu. Các quốc gia châu Âu phải tự cứu lấy mình thay vì thoái thác nghĩa vụ chống khủng hoảng cho một cơ quan chính trị tập trung tại Brussels.

Ngược lại, một số thành viên của Đảng Dân chủ Xã hội đối lập (SPD) muốn một cuộc trưng cầu dân ý được tổ chức càng sớm càng tốt còn Đảng Dân chủ xã hội thì hy vọng rằng, cho đến cuộc bầu cử Quốc hội tiếp theo, liên minh trung hữu hiện tại của Đức sẽ sa lầy trong vấn đề về cải cách EU.

+ *Tăng cường thực thi Hiệp ước Tăng trưởng và Ổn định;*

+ *Chuẩn bị ứng phó với các trường hợp khủng hoảng về tính thanh khoản và khả năng thanh toán của nhà nước trong Liên minh Tiền tệ Châu Âu;*

+ *Củng cố đồng EUR nhằm củng cố sức mạnh của Liên minh Châu Âu;*

+ *Sửa đổi có giới hạn Hiệp ước Lisbon nhằm tăng cường quản lý kinh tế, tránh lặp lại khủng hoảng nợ trong khu vực;*

+ “Thắt lưng buộc bụng” để tránh gánh nặng nợ nần cho các thể hệ sau;

+ Tăng cường quan hệ với những nước xuất khẩu năng lượng lớn, điển hình là với Nga, vừa để đối phó với thách thức an ninh toàn cầu, vừa để hợp tác phát triển kinh tế, trong đó có nhu cầu bảo đảm an ninh năng lượng;

+ Tăng cường sử dụng năng lượng xanh và năng lượng tái tạo (Đức đang dẫn đầu trong EU), nhằm giảm bớt sự phụ thuộc vào năng lượng khoáng sản. Tuy nhiên, Đức cũng đưa ra những điều chỉnh chính sách năng lượng sau sự cố điện hạt nhân Fukushima.

Chỉ 3 ngày sau khi xảy ra sự cố ở nhà máy điện hạt nhân Fukushima của Nhật Bản, chính phủ Đức đã quyết định tạm ngừng hoạt động trong 3 tháng đối với 7 nhà máy điện hạt nhân được xây dựng từ trước năm 1980. Ngoài 7 nhà máy này ra, còn có một nhà máy đã được ngừng phát điện để kiểm tra mức độ an toàn từ trước sự cố hạt nhân ở Nhật Bản và một nhà máy khác cũng sắp đến thời gian kiểm tra định kỳ. Như vậy, tổng cộng có 9 nhà máy điện hạt nhân với lượng cung cấp chiếm 7-10% điện năng của Đức sẽ ngừng hoạt động. Không những vậy, Chính phủ của bà Angela Merkel còn đưa ra những tiêu chuẩn rất nghiêm ngặt đối với hoạt động của nhà máy hạt nhân và tuyên bố tất cả những nhà máy không đạt tiêu chuẩn này đều sẽ phải ngừng hoạt động vĩnh viễn.

Như vậy, Đức là nước đi tiên phong trong việc thay đổi chính sách năng lượng

trên thế giới. Mặc dù về khía cạnh tài chính thật sự đó là một đòn nặng nề đối với các công ty khai thác nhà máy điện hạt nhân khi họ đã mất khoảng 500 triệu EUR vì việc đóng cửa 7 lò phản ứng cũ cách đây hơn 3 tháng. Lợi nhuận hàng năm sẽ giảm 6,4 tỷ EUR khi tất cả các nhà máy đóng cửa vĩnh viễn. Dự kiến lợi nhuận sẽ giảm 30% vào năm 2012. Hàng năm, chính phủ Đức sẽ mất khoảng 2,3 tỷ EUR (thuế đánh vào nhiên liệu hạt nhân) và cũng mất thêm 300 triệu EUR liên quan đến nguồn đóng góp của các nhà sản xuất điện dành cho quỹ phát triển năng lượng tái tạo.

Nước Đức chấp nhận trả giá rất đắt cho việc từ bỏ điện hạt nhân bởi ngoài việc phải mất đi một nguồn thu cho ngân sách, họ phải dành một khoản đầu tư rất lớn cho năng lượng tái tạo. Tại Đức hiện nay giá KWh đã cao và từ nay đến năm 2020 sẽ tăng 20% đến 30%. Các công ty sẽ chịu 3/4 của phần tăng thêm này, ước tính trên 33 tỷ EUR.

Quyết định từ bỏ điện hạt nhân của Đức, một cường quốc có ngành công nghiệp đứng hàng thứ ba thế giới, là dấu hiệu của một sự chuyển biến quan trọng, có tính quyết định, trong lĩnh vực năng lượng thế giới³. Tuy nhiên, quyết định này của chính phủ Đức rất được người dân ủng hộ.

+ *Xem xét thay đổi Luật Nhập cư để ưu tiên bảo vệ và sử dụng lực lượng lao động trong nước.* Chính phủ Đức cho rằng chính sách xã hội đa văn hóa đã thất bại và chủ trương sẽ thắt chặt quy định nhập cư. Tuy

³ Tài liệu tham khảo đặc biệt. *Về việc Đức từ bỏ điện hạt nhân*, thứ năm ngày 7/7/2011, tr12.

nhiên, Đức sẽ cân nhắc cho phép lao động có tay nghề cao được nhập cư để bù đắp thiếu hụt nhân công trong nước;

+ *Xem xét thay đổi Luật Nhập cư để ưu tiên bảo vệ và sử dụng lực lượng lao động trong nước.*

+ *Từ 01/3/2011, bỏ Luật Nghĩa vụ quân sự* (Luật này có hiệu lực từ 1957), chỉ nhận những người tình nguyện, trừ trường hợp cần thiết mới tuyển quân, nhằm mục đích giảm số quân từ 240 nghìn hiện nay xuống 170 nghìn, và chuyển tất cả thành quân nhân chuyên nghiệp⁴.

Như vậy, cho đến nay chính phủ Đức luôn sẵn sàng sử dụng sức mạnh của Chính phủ để hỗ trợ nền kinh tế. Với những chính sách mạnh tay trong việc cắt giảm các khoản chi tiêu thừa, những thay đổi được đưa ra với thị trường việc làm, những nỗ lực cải thiện hệ thống giáo dục, hệ thống thuế và chương trình giảm thâm hụt ngân sách hiện tại bao gồm điều khoản giảm 60% chi tiêu và 40% tăng thuế⁵... làm cho thâm hụt ngân sách trong trung hạn của Đức thấp hơn. Tỷ lệ thất nghiệp ở mức lý tưởng 6,1%, thấp hơn so với khi khủng hoảng tài chính bắt đầu vào năm 2007. Điều này cho thấy, Đức hiểu rõ vai trò của Chính phủ trong nền kinh tế thị trường.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn An Hà. *Một số điều chỉnh chính sách sau khủng hoảng của Liên minh*

Châu Âu. Tạp chí Nghiên cứu Châu Âu, số 8/2010.

2. Đinh Công Tuấn. *Một số vấn đề lý luận và thực tiễn về xã hội dân sự ở Liên minh Châu Âu*. Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội, 2010.

3. Đinh Công Tuấn. *Liên minh Châu Âu hai thập niên đầu thế kỷ XXI*, Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội, 2011.

4. Trần Nguyễn Tuyên. *Liên minh Châu Âu trong bối cảnh khủng hoảng kinh tế*. Tạp chí Nghiên cứu Châu Âu, số 5(116) 2010.

5. Trần Nguyễn Tuyên. *Tình hình cộng hòa Liên bang Đức và quan hệ hợp tác hai nước Việt Nam - Đức hiện nay*. Tạp chí Nghiên cứu Châu Âu, số 2/2011.

6. Hoa Hữu Cường. *Khủng hoảng nợ công tại châu Âu: Những tác động và bài học đối với nền kinh tế Việt Nam*. Tạp chí Nghiên cứu Châu Âu, số 8/2010.

7. Tài liệu tham khảo đặc biệt. *Đức áp dụng học thuyết quân sự “tự khẳng định quốc gia” mới*, thứ 3, ngày 14/6/2011.

8. Tài liệu tham khảo đặc biệt. *Về việc Đức từ bỏ điện hạt nhân*, thứ năm, ngày 7/7/2011.

9.

<http://vneconomy.vn/20100323093028700p0c99/nuoc-duc-dang-ngap-trong-no-nan.htm>

10.

<http://sctyenbai.gov.vn/content/news/chlb-duc-dieu-chinh-mot-so-chinh-sach-lien-bang>

11.

<http://cafef.vn/20110611115436944CA32/kinh-te-duc-vuot-troi-so-voi-my.chn>

⁴ <http://sctyenbai.gov.vn/content/news/chlb-duc-dieu-chinh-mot-so-chinh-sach-lien-bang>

⁵ <http://cafef.vn/20110611115436944CA32/kinh-te-duc-vuot-troi-so-voi-my.chn>